

UREDNIŠTVO I UPRAVA

ZAGREB

MASARYKOVA ULICA 28a
Telefon broj 67-80

ISTRA

UREDNIŠTVO IN UPRAVA

za Slovenijo in slovenski del
Julijske KrajineLJUBLJANA
Erjavčeva cesta 4a

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSkih EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

TRST, PRVA ŽRTEV IMPERIJA

V času od 20. do 25. maja se je vršila pod predsedstvom samega Mussolinija v Rimu seja, katere so se udeležili finančni minister, prometni minister, podtajnik za trgovinsko mornarico in zastopniki paroplovnih družb. Na tej seji so sklepali o reorganizaciji trgovinske mornarice z ozirom na nove razmere in potrebe. Rezultat teh pogovorov je bil, da je predsednik vlade diktiral sledečo rešitev. Ves pomorski promet se osredotoči v štirih družbah.

1. Družba »Italia« s sedežem v Genovi absorbira vase prejšnjo tržaško družbo »Cosulich« in prevzema ves promet s potniki ter vse redne proge za Severno, Južno in Srednjo Ameriko, ki so ga doslej opravljale družbe »Italia«, »Cosulich« in »Navigazione Libera Triestina«.

2. Druga družba je »Lloyd Triestino« s sedežem v Trstu. Tej se poveri ves promet z deželami onstran Sueškega prekopa, namreč promet za Afriko, Azijo (onstran prekopa!) in Avstralijo, ki je bil doslej v rokah samega Lloyda ter družb »Tirrenia«, »Navigazione Libera Triestina« in »Societa Veneziana di navigazione«.

3. in 4. družbi sta »Tirrenia« z glavnim sedežem v Napolju in »Adriatica« z sedežem v Benetkah. Ti dve družbi si razdelita promet po Sredozemskem morju in s Črnim morjem ter trgovsko zvezo s severno Evropo.

Reka bo le pomožen sedež družbe »Adriatica«. V tolažbo so jo počastili s tem, da bo začetna postaja za krožne proge okoli Italije in za zveze s severno Evropo.

Prvi dan so objavili tržaški fašistični listi to poročilo pod naslovi, ki so zveneli kot največji slavospev Mussoliniju in njegovi previdnosti. Ni nam znano, ali so prešli tak ukaz ali pa so bili tako hudo za prepašćeni. Deistvo je, da prvi dan niso objavili nobenega komentarija. Zato pa so imeli tem večjega mačka naslednjega dne. Posebno značilen je bil uvodnik v »Piccolu« od 29. maja, ki je posvetil novi ureditvi skoro vso prvo stran. Pod debelo tiskanim naslovom »Cesarske naloge Trsta« (La funzione imperiale di Trieste) razpravlja avtor, ki hoče ostati skrit, najprej na dolgo in široko o potrebah novega »imperija« in o častni, a strahotni nalogi (compito formidabile!), ki čaka Trst kot edinega posredovalca med Italijo in Abesinijo. »Piccolov« članek računa s tem, da bo treba v desetih letih prepeljati v Vzhodno Afriko od 4 do 5 milijonov ljudi in da bo treba skrbeti za ves promet, ki ga zahtevajo trgovinske in vojaške zveze z Abesinijo. Vse to naj bi se osredotočilo v Trstu, kakor da bi bilo pričakovati, da bodo iz Srednje in Južne ali Zapadne Italije resnično pošiljali blago in ljudi v Trst, da se tam vkrcajo za Afriko...

Toda članek je v tem delu še optimist in se tudi veseli zopetne pridobitve zvez z Avstralijo, Indijo in Južno Afriko, ki jih je Trst že pred leti imel.

Nato pa sledi jeremijada. Najprej jadicovanje nad izgubo zvez tržaškega Lloyda z Egiptom, Palestino ter Egejskim in Črnim morjem. Članek sam pravi, da ni mogel premagati globokega pretresa, ko je čital te določbe nove ureditve. Tolaži se pa s tem, da bo imela beneška družba »Adriatica«, ki ji bo pripadel levji del na tem prometu, svojo ekspozičuro v Trstu.

Članekarja ožalošča tudi vest, da bo po tridesetih letih delovanja ukinjena »Navigazione Libera Triestina«, ki je bila po njegovem mnenju predhodnica časa, na kar naj bi se ne pozabilo.

»Žrtev pa, ki se na prvi pogled utegne zdeti, najhujša in najbolj trpka«, nadaljuje članekar, »je odprava Cosulicheve družbe«, ki je že pred štiridesetimi leti vzpostavila redne zveze med Trstom in obema Ameri-

ITALIJA ĆE KOLONIZIRATI ABESINIJU SLAVENIMA IZ JULIJSKE KRAJINE I POLITIĀKIM KAŽNJENICIMA

ZnaĀajan Ālanak u beogradskom „Vremenu“

Beogradsko »Vreme«, najveći dnevnik u Jugoslaviji, donaa slijedeći Ālanak kurzivom na prvoj stranici. —

Osnivanje u obnovljenoj veliĀini rimskog carstva sprovodi se na svima linijama saobrazno starim pravilima i iskustvima. Došla su gonjenja politiĀkih protivnika isto onako kako je to Āinjeno za vrijeme cezara. Liparska ostrva i njegove stijene naseljene su izgnanicima isto onako kako je prije toliko vijekova tako soĀno opisao Tacit. I kolonije izgnanika se spremaju medju kojima je nekad jedna od najpoznatijih bila današnja Rumunija. BezgraniĀno bolne tugovanke Ovida, spomenik koji Āe živjeti sve dotle dok bude bilo ljudi koji Āe zbog svojih politiĀkih uvjerenja biti primorani da mjenjaju mjesto stanovanja, te tugovanke su na putu da budu opet dio života izvesnih kategorija

talijanskih gradjana. Razvrstavaju se ljudi za novo Āitanje Ovidovih žalopjki.

Rim je nemilosrdan kada ima da sprovede politiku za koju misli da je vrhovni interes drŹave. Dolaze vijesti da je poslize osvajanja Abesinije donijeta odluka o kolonizaciji te zemlje poglavito politiĀkim krivicima i stanovništvom koje se ne osjeća talijanskim. Abesinija treba dakle da postane ono što je bila zemlja Geta za vrijeme starog Rima. Treba da okupi sve one elemente koji su nepoŹeljni bilo kao politiĀki protivnici bilo kao nacionalno neproŹvakani.

Abesinija treba da bude onaj veliki kazan koji Āe da prokuva slovenske barbare i da od njih odvojenih od matice i rodne grude, pouzdano i nemilosrdno napravi Talijane. I kako nam vi-

jesti kaŹu u prvom redu su u pitanju Sloveni, Slovenci i Hrvati. Na tirolske Nijemce se ne misli, vjerovatno zato što ta seoba ne bi naišla samo na proteste danas savezniĀke Austrije, nego i NjemaĀke.

Slovensi sa politiĀkim izgnanicima treba da budu ono kolonizatorsko jezgro koje slavi rimskog orla ima da uĀvrsti u OgaĀenskim pustinjama i u divljinama GodŹama, a i bogatstva njihova da izvlaĀi za »majku zemlju«.

Rim ide sigurnim stopama svojih dalekih prethodnika i obnavlja slavu praotĀĀkih dana.

Još samo treba da poredjaju prokazane i osudjene da u stavu gladijatora pokorno viknu u nekom Koloseumu koji Āe se tek sagraditi: Ave, Caesar, morituri te salutant« i istorija bi se potpuno ponovila.

OBSEŹNA DELA V OBMEJNIH UTRDBAH IN NAPRAVAH

Kmetje morajo s tlako razširiti vsa obĀinska pota

Podbrdo, junija 1936 (Agis). Utrdbena dela so se z vraĀajoĀo spomladjo spet priĀela. Z delom so zaĀeli na Slatniku. Zaposlenih je sicer še malo delavcev, toda prihajajo novi dan za dnem v manjših skupinah.

Idrija, maja 1936. (Agis). Dne 18. t. m. so priĀeli z deli za novo strateško cesto, ki bo peljala od obmejne vasice Trate Āez Veharše na GodoviĀ. Pri delu je zaposlenih že nad 70 delavcev. Cesta bo zgrajena po modernih predpisih; za to gradnjo je namenjeno baje nad 40.000 kg cementa. Na zgornji strani ceste bo speljan cementni kanal za vodo. Delo je prevzela neka italijanska gradbena tvrdka ki ga je izlicitala za 170.000 lir. Z deli so priĀeli pri Leskovcu na Medvedjem brdu in se pomikajo proti Tratam. Trasa ceste teĀe deloma po stari francoski cesti, ki je svojĀas vezala Idrijo z Vrhniko, deloma pa je cesta na novo trasirana in bo ca 5 metrov široka.

V naĀrtu je še izpeljava dveh novih cest, ki bosta vezali Idrijo z obmejnimi

vasmi, in sicer prva iz Gor nad Idrijo do Zavratca ter iz Gor do Osojnice. S tem izpopolnjevanjem obmejnega cestnega omreŹja okrog Idrije bodo priĀeli v najkrajšem Āasu. V neposredni bliŹini meje bodo gradbena dela na teh cestah oddali privatnim podjetjem, ki bodo pri delu zaposlavalala civilne delavce, pri oddaljnejših delih na teh cestah pa bodo zaposlili v pošteve prihajajoĀe vojaštvo.

Cesta od obmejne naselbine Trat Āez Gore do Idrije je že prirejena tudi za avtomobilski promet. Na tej cesti so v letošnjem februarju polagali v že prej pripravljene jaške dinamit. Ob Āasu, ko so polagali dinamit, ni smel mimo po cesti noben moški, izjeme so bile tu le nekatere Źenske, ki pa so bile strogo opazovane in nadzirane, da ne bi preveĀe videle.

Prve dni v drugi polovici tega meseca pa je bilo vzdolŹ meje v obmejnem pasu nad Idrijo opaziti nenavadno Źivahen promet. Prišlo je od 20 do 25 oficirjev, ki so pregledovali in ogledovali mejo in tozadevne naprave. Zgledalo je, da so študirali nove naĀrte.

V Doleh nad Idrijo in okolici morajo kmetje s tlako razširiti vsa obĀinska pota na 5 metrov; po kanalih polagajo cementne cevi ter vse zgleđa, da hoĀejo vsako poljsko pot preurediti deloma tudi direktno na raĀun našega kmeta tako, da bo sluŹila za avtomobilski promet.

V obmejnih vaseh: Gore, Dole, Zavratec je v naĀrtu elektriĀna napeljava za razsvetljavo. Vsi posestniki se morajo odzvati povabilu in pristati na to, da brezplaĀno dobavijo drogove za to napeljava. Ostale potrebšĀine bo najbrŹe priskrbela pristojna oblast. DomaĀe prebivalstvo pa je mnenja, da hoĀejo na ta naĀin domaĀine izkoristiti ter pod pretevo, da bodo oskrbeli kmeĀkim vsem elektriĀno razsvetljavo bodo na cenejši naĀin prišli do elektriĀne razsvetljave za obmejne naprave ter elektriĀne pogonske sile pri delu v utrdbenih in drugih objektih.

V zaĀetku meseca junija pride veliko Źtevilo vojašĀine v obmejne vasi nad Idrijo. Zaradi prihoda vojakov bodo zaĀljuĀili po vseh Źolah s Źolskim poukom.

Vojna nevroza v Julijski Krajini

ALI BO RES VOJNA V JUNIJU? — MI

Trst, junija 1936. — V zadnjem Āasu je prebivalstvo, posebno pa italijansko v vsej Julijski Krajini v nekem napetem priĀakovanju. Splošno so mnenja, da se Italija pripravlja na novo vojno. V zvezi s tem spravljajo razne nove odredbe in doloĀbe. Silno je razburilo duhove oznanilo, da se bo pouk na ljudskih Źolah zakljuĀil že 5. junija. Tudi za srednje Źole je doloĀen konec pouka za 10. junij, splošno pa raĀunajo še z bolj zgodnjim zakljuĀkom. Po ljudskem mnenju se hoĀe tako pripraviti stanovanje vojakom. Druga odredba, ki je ravno

LITARIZACIJA RUDNIKOV V ISTRI

tako vznemirila ljudstvo, doloĀa, da morajo hoteli in druga prenoĀišĀa takoj javiti policiji prihod vsakega tuĀca zase in ne skupno zveĀer ali naslednje jutro. Iz LabinšĀine pa je prodrla vest, da so tamošnje rudnike dejansko militarizirali. Kdor izostane pet dni zaporedoma od dela, se bo smatral za dezerterja. Takih vesti, utemeljenih in neutemeljenih, je Āim dalje veĀ. Oblasti pa ne smatrajo za potrebno, da bi jih spravili v pravo luĀ. Ni iskljuĀeno, da je v njihovem namenu ostvarjati tako raspoloŹenje.

kama. V tem oziru je še bolj odkrit njegov tovariš pri »Popolu di Trieste«, ki priznava, da je bila ta družba po »zadnjih silnih vznemirljivih dogodkih samo navadna in gola fikcija: dejansko da je bila že dalj Āasa samo del genovske družbe »Italia«. »Piccolov« Ālanekar se tolaŹi s tem, da utegnejo morskii velikani »Saturnia«, »Vulkanija«, »Neptunia« in »Oceania«, ki so spravili družbo v prerani grob, še nadalje pristajati v Trstu.

»Piccolo« pa daje duha svojemu pesimizmu tudi glede ladjedelnic v Julijski Krajini. Zato smatra za potrebno, da pove svojim Āitateljem: »PooblašĀeni smo trditii, da se nam od nove ureditve, ki jo je ukazal Vodja, nikakor ni treba bati, tem-

veĀ da od nje samo lahko kaj priĀakujemo. Vsak pesimizem bi bil kriviĀen nasproti bodoĀnosti, ki zahteva od vseh zaupanje, polet, disciplino in delavnost«.

Ālanekar je zaĀel svoje razmotrivanje z besedami: »Duce je rekel: Naloga Trsta je imperialistiĀna. V manj nego dveh letih se je ta izjava, ki je zvenela kakor prorokba, uresniĀila«.

ZakljuĀil pa je svoja izvajanja tako-ie: »Razpravljali smo z najveĀjo odkritosrĀnostjo o novem licu poloŹaja, ki je nastal v Trstu po preureditvi trgovinske mornarice, in o njegovem odloĀilnem vplivu na vse gospodarsko Źivljenje našega mesta. Rade volje smo opustili taktiko drugih krajev, ki so s tarnanjem in s protesti prikriili

PAPA ĀE OKRUNITI VIKTORA EMANUELA ABESINSKIM CAREM

Rimska »Tribuna« javlja: U vatikanskim krugovima se potvrđuju vijesti, da se vode sluŹbeni pregovori izmedju fašistiĀke vlade i papinskog drŹavnog sekretara o krunisanju Viktora Emanuela III za abesinskog cara. Obred bi se imao odrŹati u dvorskoj orkvi savojske dinastije »Maria Sant'Angelia«, a sa krunom koja se naišla u carskom i svetom gradu Aksum. Krunisanju Āe prisustvovati i pretstavnici pokorenih abesinskih plemena.

Ceremoniju Āe izvršiti papinski legat i rimski vikar nadbiskup Marchetti Salvagiani.

poloŹaje, ki so bili povsem ugodni. Taka radikalna reforma zahteva naravno tudi svoje Źrtve. Trst prenaša te Źrtve z moškimi srcem in s pogledom uprtim v bodoĀnost zagotavlja naĀelnika nove cesarske Italije, da bo tudi takrat vreden poverjene mu naloge«.

Po tem izbruhu Źalosti in obupa so fašistiĀni listi obmolknili. Duce je ukazal novo preureditev. Njegova volja je za sedanjo Italijo sveta. On je že vedel, zakaj je tako ukrenil, dasi ga ne more razumeti tisti, ki je s tem udarjen. Z novo preureditvijo trgovinske mornarice pa je smrtno udarjen Trst. Imperij zahteva svoje Źrtve. Imperatorju pa naj velja pozdrav: »Ave Caesar, morituri te salutant!«

P. P.

FAŠISTIČKA AMNESTIJA

Sa nekoliko strana smo dobili pisma u kojima nas pitaju da li je istina da će Mussolini amnestirati sve političke krivce u Italiji. Neki pišu da su o tome čitali u stranoj štampi, a nekogi pitaju da li je zakon o amnestiji već izišao.

O amnestiji je do sada na stvari samo ono što smo javili u posljednjem broju lista, naime: 498 konfirirano je amnestirano. I ništa više. Po svemu se čini da su ti amnestirani uglavnom fašistički disidenti, svodilje, šverceri deviza i babice osuđene radi vršenja pobačaja. Dakle do sada ništa. U najboljem slučaju je ta amnestija u istom omjeru sa amnestijom prigodom rođenja kćerke talijanskog prijestolonasljednika, kada je bilo amnestirano 11.695 osuđenika, ali od toga je bilo 11.600 običnih zločinaca, a samo 65 političkih osuđenika.

Carstvo je proglašeno i talijanski kralj je postao carem Abesinije. Njegovo Velicanstvo Vittorio Emanuele III. kralj Italije i car Abesinije, okrunit će se, kažu abesinskom carskom krunom iz Aksuma i bit će proglašen Velikom. Možda će do te amnestije tada doći. Jer takovi su običaji. Kada se rodi kćer daje se amnestija i kada se osnuje Carstvo daje se amnestija. Svakako ona kojoj je uzrok osnutak carstva morala bi da bude šira. Možda će i biti. Možda?

Jedan uslov za amnestiju postoji. To jest: Carstvo. Historijski događaj. Ali je potreban još jedan. A taj drugi uslov glasi: krivci se puštaju iz zatvora onda kada od tih krivaca ne prijete režimu opasnost. Od svodilja, švercera, pederasta, lazarona, džepara i lupča svoju klasu Mussolinijevom režimu ne prijete više opasnost. Jer carstvo je stvoreno i takovi ljudi su najbolji stupovi ovakvih fašističkih imperija. U Abesiniji treba ljudi. Ne pita se kakovih. Glavno da su Talijani. Svaki Talijan, pisao je neki dan jedan rimski list, dobio je ovih dana veliku misiju. Misiju da civilizira i romanizira Abesiniju. Čim veća lupuža, tim bolji kolonizator i civilizator. I zato će fašizam otvoriti tamnice i isprazniti otoke. Proglašen je amnestiju. Ali ne amnestiju političkih krivaca.

Jer politički krivci bi mogli škoditi. A ako Mussolini misli da bi mogli škoditi, znači da stvari neće ići onako kao što se govori u fašističkim redovima. Znači da Mussolini nije siguran. Znači da talijanske mase nisu u »delirijumu oduševljenja«. I znači da avantura nije srsena. Teškoće će tek početi.

»Impero delle illusioni«, (Imperij iluzija) nazvao je to Carstvo jedan antifašistički list. Ako Mussolini ne pušta političke krivce, sada — prigodom osnutka Carstva — znači da se Mussolini boji da će tih iluzija nestati. A tada nisu politički krivci poželjni. Tada je bolje da su pod ključem.

Mi vjerujemo da je Rimsko carstvo iluzija. I da će poteškoće tek nadolje. Bijeda u talijanskom masama će se pogoršati, vanjski položaj će se pogoršati i situacija u samoj Africi će se pogoršati.

Ako Mussolini jednom melodramskom gestom ne rastvori čelije političkih kažnjentika, znači da i on uvidja težinu svoga položaja. Ako to ne učini sada — u kulminacionoj tački fašizma — tada će i on pokazati da je svijestan kako je to tobožnje carstvo zaista L'impero delle illusioni. (t. p.)

Doslednost goriškoga škofa Margottija

Gorica, maja 1936. — Agis. — Naslednik zadnjega slovenskega cerkvenega hijerarha v Julijski Krajini je goriški škof Margottij, ki na žalost niti malo ne sledi korakom prednika pok. nadškofu Sedeju. Niti v naklonjenosti vernikom niti v doslednosti v svojem delu ne odgovarja mestu, ki ga zavzema. To smo imeli priliko že nešteto krat upoloviti, zlasti pa to bridko okuša naše podeželsko prebivalstvo. — Kot nam je znano, ni dolgo tega, ko je škof Margottij izdal okrožnico s katero prepoveduje podrejenim duhovnikom, da ne smejo s procesijami mimo krajev, kjer so plesne prireditve. Znano pa je nam vsem, da se danes po deželni ples samo v prostorih »dopolavora«. In ne samo ples. V te lokale se zvalja naša mladenič in se jih navaja na piječevanje in ponočevanje. Za naša dekleta so prostori »dopolavora« in njegove prireditve, ki obstojajo v norenju na plesišču, v piječevanju in ponočevanju, prava beznica. In goriški škof Margottij, ki ne dovoli, da bi šle cerkvene procesije mimo plesišč, obiskuje o prilikah svojih vizitacij v podeželskih župniščih, tudi lokale »dopolavora«. Morda jih celo blagoslovlja!

OBMEJNI PAS NAD ČRNIM VRHOM STROGO ZASTRAZEN

Postojna, maja 1936. (Agis). Vsi obmejni kraji so polni straž. Največ jih pa opaziš, če potuješ od Črnege vrha proti meji, zlasti pa okrog obmejne vasi Godovič je vse polno karabinjerjev, milicnikov, finančnih stražnikov in morda še kakšne druge vrste uniformirancev. Obmejne straže imajo tudi dobro izvežbane policijske pse, ki stalno krožijo naokoli in iščejo nove žrtve. Kdor potuje tod po cestah, se ne sme ustavljati, niti ne ozreti, pač pa sme samo pred se gledati in niti ne v občestne predele. Na to pazijo posebno pri moških.

ANTIFAŠIZEM V ITALIJI

Čemu povečana milica?

Ljubljana, 25. maja 1936 (Agis). »Nac. direktorij Narodne Fašistične Stranke (P. N. F.) kot tolmač volje črnih srac in ital. ljudstva, odreja v tej veliki uri domovine: 1) vsi fašisti od 20 do 55 leta, sposobni za orožje bodo zahtevali čast, da sodelujejo v milici (M. V. S. N.) potrjujoč s tem neizčrpen vojaški duh črnih srac in značaj rimskega mira...« itd. (19. maja 1936).

V trenutku, ko hoče dati fašistična Italija videz svoje največje moči in silave, videz »novega rimskega imperija«, čitamo ta proglas. Vprašanje po vzrokih tega se nam vsiljuje samo od sebe in iščemo temu odluku prave razlage. Za obrambo mej države ali imperije, če že hočemo, ima Italija »nepremagljivo« armado in vsi za orožje sposobni od 20 do 55 leta so v njej. Torej za to ni treba bi povečane milice. Tudi bi se za slučaj kakega zunanjega spopada mobilizirala vsa vojna moč, ne pa povečala milica. Čemu torej ta odlok fašistične stranke v času »največje moči«.

Fašistični režim je prišel v Italiji na oblast s takozvano »revolucijo« in se takoj pokazal kot izrazit eksekutor velikega kapitala. Prišel je na oblast pred 14 leti, ko se je gospodarski položaj države vsaj relativno z ozirom na likvidacijo vojnega stanja, uspostavljaj in uravnovešal. Prva leta njegovega življenja padejo torej v zadnji dvig kapitalizma. Toda takoj si je začel ojačevati svoj položaj in sproti, zlasti z nastiljen, omejeval oblast le na najožji krog sodelavcev, ob najožjem in najbolj omejenem sodelovanju širokih ljudskih slojev. Ljudstvo je dobivalo vedno bolj podrejeno vlogo, kar se je takoj vidno pričelo kazati v političnem udejstvovanju, kjer bi se morala kazati najbolj svoboda in moč ljudstva. Nekaj let gospodarske konjunktore, politična slabost nasprotnikov in politična nezrelost mas, pa opajanje ob geslih fašistične demagogije ter končno nasilje, sta ljudstvo prvih 7 let gnala skoro slepo s fašizmom, dokler niso bili ob spoznanju, ki je prišlo prepozno, okoli do skrajnosti privity, in ljudstvu onemogočen svoboden izraz volje. Žrtve, ki so med tem padale v prvi borbi s fašizmom, niso takoj našle v ljudstvu pravega odmeva. V času prvih 7 let gospodarske konjunktore, se je torej fašizem, zlasti s pomočjo tujih kapitalov (številna inozemska posojila), ki so pritekali v Italijo utrdil ter ostvaril in razvil svoje organizacije. Meščanstvo, ki tvori njegovo socialno bazo, v zvezi z veleposestniki, mu je dalo svojo številčno moč.

Z lahkoto je fašizem strl že takoj v začetku še z meščanstvom prežete maloštevilne nasprotnice organizacije. Socialdemokratska in tudi katoliška stranka sta kmalu izginili. Vsled svojega oportunitizma in reakcionarne okostenelosti, vsled pomanjkanja vsakršne življenske revolucionarnosti, sta baš ti dve dali najboljše povode in poroštvo za fašistično moč in tudi sami utonili v fašizmu. Utonili sta v njem takoj, kakor hitro sta postali nelegalni in njih članstvo tvoril danes kader fašističnih pristavev, ko se je še javno predalo in ponudilo fašizmu pomoč vodstvo teh strank. Ko je še fašizem razgnal razredne nasprotnice in z nasiljem onemogočil delo delavskim voditeljem, zanesel nejasnosti v ideologije, razčlenil prejšnje skupine, je pričel s svojo politično »vzgojo« preko lastne organizacije. Ta njegova masovna organizacija pa je postajala le nadzorni aparat in policaj nad vsem javnim življenjem. Tako fašizem kmalu ni imel proti sebi vsaj približno enakovrednega nasprotnika, ki

bi dovolj elastično sledil vsem spremembam diktature italijanskega meščanstva in kapitala, katere nosilec je bil fašizem sam.

Sele pod skorjo navidezne trdnosti fašistične zgradbe se je moglo začeti razvijati pravo, sprva bolj lokalizirano, a vedno bolj šireče se, z revolucionarnimi metodami podpirano protifašistično gibanje, ki zajema polagoma vse sloje ljudstva, zlasti delavstvo in kmete, ki vedno bolj in najbolj občutijo razdiralno delo fašizma. In ta antifašizem gre v smeri vedno večjega spopolnjevanja, ter popravljanja čisto grobih napak, je že postal važna sila v Italiji, ki daje razlago mnogim fašističnim zunanjim akcijam. Zadnji odlok je brez dvoma eden izmed odgovorov fašizma protifašističnemu delu v Italiji sami.

Antifašizem v Italiji je preživel do sedaj mnogo faz svojega razvoja od skrajno pasivnega gledanja in čakanja, pa do prave revolucionarnosti. Ni še dolgo, ko je splošno prevladovalo mnenje, ki je pričakovalo rešitev izpod fašizma od spontanega nastopa ljudstva ob kaki ugodni priliki (n. pr. umor diktatorja). Dalje se je pričakovalo rešitve v vojni, ko bi obrnili orožje proti fašizmu. Obe gledanji sta si v svojem bistvu slični in silita k pasivnosti, oportunitizmu in nikako nista mogli biti programatični načeli revolucionarnega gibanja. Ko so se rešili tega gledanja in ko se je pričelo z aktivnim delom, se je šele pokazal uspeh in reakcija. Prvi izraz tega je bilo »Izredno sodišče«, ki je od tedaj merilo protifašističnega dela v Italiji.

Prišlo je leto 1929-30, ko so se pokazale prve karakteristične lastnosti ital. gospodarske krize. Fašizem je imel tedaj že svojo »zgodovino« in upliv vzgoje je bil še v teh letih zaznat. Zlasti med mladino. Toda napačno bi bilo misliti, da je postalo vse fašistično. Zgubili so le zaupanje v svojo lastno moč. V zvezi z nastopom krize in njenimi posledicami, ki so segale predvsem do širokih, od dela živčih slojev, je moral tudi fašizem ukreniti marsikatero spremembo. In v tem, da bi preprečil razkroj svoje socialne baze, in ubrdal nezadovoljstvo mas ter njih gibanje, je bil zelo spreten. Še bolj je uklenil vse v svoje organizacije in storil vse, kar se je dalo da obrzi položaje: sporazum z Vatikanom, sporazum z nekaterimi voditelji soc. demokracije (Caldara, Verati), vrgele geslo: »andare al popolo«, do skrajnosti je skušal pritegniti vse v dopolavoro in razširiti njegovo kontrolno moč nad delavstvom, dalje zimske akcije za brezposelne, letne kolonije za otroke, fraza 40 urnega tednika in »nadrzredne korporativne države« itd., itd.; vse to je storil zato, da bi primamljivo ljudstvo in s tem prikriji zlasti stalno povečevanje policijskega aparata, s katerim je segal v skoro vse panoge javnega življenja. Daleč, celo v privatno življenje, je začela tedaj segati zloglasna OVRA. Vsem tem spremembam sprva antifašizem ni dovolj vedno sledil in tudi ni pokazal dovolj elastičnosti. Dovolj pričajo o tem žrtve.

Vendar pa je z naraščajočim pritiskom, z večjo rafiniranostjo in brezobzirnostjo fašističnega terorja, napredovala tudi vedno bolj premišljena in dobro organizirana odpornost. Leto 1929-30 smatramo lahko kot mejnik v borbi proti fašizmu, t. j. čas v katerega pade najhujši fašistični teror, ko je bilo delo posebnega sodišča najintenzivnejše in žrtve največ. V ta čas padejo tudi naše največje nacionalne žrtve. Vsa ta dejstva so kazala jasno, da se je v ljud-

organizacija deluje in vzpostavlja zveze z masami. Od ločenih celičnih organizacij, se je pričela akcija širiti in delovanje se je s temeljitotjo notranjo spremembo preneslo na najširše mase ter celo končno v fašistične organizacije same, kar se je pokazalo še leta 1934. Vedno bolj so se množili slučajji, sprva bolj plahi, a vedno bolj ostrji, kjer se je pričela kazati nezadovoljnost. Prišlo je tako daleč, da sedaj niti ena fašistična akcija ne more več uspeti drugače, kot s pritiskom na najširše sloje. Od tu dalje se fašistična delavnost osredotočuje zlasti v to, da se čimbolj posplošijo in pomnože akcije tlačnega ljudstva od navadne demonstracije pred županstvom proti davkom, da se s tem okrepi zavest ljudstva v svojo moč, ki mu jo je fašizem v teku let popolnoma vzel. Vojna v Abesiniji bo to delo gotovo v mnogem olajšala, čeprav sprva zgleda drugače in bo za ljudstvo, ki je pri tem moralo edino prenesti vse žrtve, brez dvoma velika politična šola, posebno še, ko bo spoznalo, da ni imelo od nje nikakih koristi. Ko tako fašizem danes napenja skrajne sile in včlanja vse za orožje sposobne v milico, nam da resno misliti in nas prepričuje, da je to vse le izraz teh do skrajnosti povečanih notranjih nasprotij in skrajni napor fašizma, ki se hoče obdržati v borbi z antifašizmom, ki se je kljub vsemu organiziranemu nasilju znašel in temu primerno pričel voditi svoje delo.

Moč ljudstva in države se presoja po svobodi ki jo ljudstvo ima. Šele mnogo, mnogo svobode, ki je v rokah vseh, po-kaže kako je skupnost močna. In čim močnejša je skupnost, tem več svobode lahko nudi posamec. Nič takega ne more pokazati danes fašizem, ki je toliko šibkejši, kolikor bolj mora napenjati svoje sile, da z orožjem vzdrži mase, pa najsi bo to z milico ali s čim drugim. Pri vsej svoji slavi, pri vseh »zmagah«, italijanski fašizem danes svojemu ljudstvu ne more nuditi nič več, kot to, da ga še bolj oklepa s svojo oboroženo organizacijo, omejuje konzum in mu zida mavzolej...

Oj divne mi Dalmacije...

Postoji u Splitu jedan list koji se zove: Zov sa Jadrana, nacionalistički list. Taj se list oduševljava Mussolinijem. Obično stavlja za moto svojim članicima riječi Mussolinijevе, a kaskada i Hitlerove. Mussolinijevе češće. Tako i u prošlom broju stavlja kao moto jednom članku i ove riječi:

»Ne dozvoljavam da većina vlada! Većina se sastoji od pokvarenjaka i neznačica. Otkuda da se takovoj vrsti ljudi dade odhuka vlasti, samo zato jer ih je mnogo. Sam fakat da svake 4 godine glasaju, zaslijepljeni demagogijom ideja koje ne razumiju, ne stvaraju od te većine kvalifikovanoga faktora vladanja!

Benito Mussolini u Milanu. Iza toga počinje oduži članak, a u tom članku se nalazi i ovaj (udivilonja vrijedan) pasus:

»I danas, dok se ulicama talijanskih gradova ori zanosna vika talijanskih fašista, dok se idealizam i vjera u snagu njihove zemlje penje do kulmena, dok Benito Mussolini vidi u Italiji svoj ideal pred kojim on pada i pred kojim je on spreman na najveću žrtvu, dok je unutrašnje pitanje naroda riješeno...

Splitiski »Jadranski dnevnik« je već stakao zasluge da ga zadarski »San Marco« prevadja za svoje čitatelje, a tu čast će doživjeti (možda) i »Zov sa Jadrana«. Mislimo da se za tu čast ne trgaju ni jedni ni drugi, pa da se ta pegula ne dogodi i »Zovu sa Jadrana« dat ćemo mu par savjeta:

1. »Zov sa Jadrana« ima, čini nam se, ambiciju da bude naslednik nekadanje split-ske »Pobede«. Ako je to tako, tada bi savjetovali uredniku »Zova sa Jadrana« neka potraži stare »Pobede« i neka ondje uči kako treba u Splitu pisati o Mussoliniju.

2. Kada već hoće da citira Mussolinija, bilo bi dobro da se malo bolje zainteresira za taj svoj ideal, pa da prouči i ostale Mussolinijevе govore, a ne samo one poratne. Mi ćemo mu citirati jedan pasus iz predratnog Mussolinija da mu služi kao ogled:

»Italija, u kojoj bi 36 milijuna građana mislilo na isti način, bila bi ludnica ili carstvo gluposti i dosade.«

Ili možda ovaj pasus iz obrane Mussolinijevе pred sudom 1911 godine kada je bio optužen radi sabotaže Libijskoga rata:

»Između nas' socialistista i nacionalista je ova razlika: oni hoće veliku Italiju, a ja hoću Italiju kulturnu, bogatu i slobodnu. Volio bih biti građanin Danske, negoli podanik Kineskoga carstva.«

Eto i to je Mussolini. Možda bi starom puntarskom Splitu bolje pristajali citati predratnog Mussolinija, ako već hoće da ga citiraju. Ali neka, zaboga, prestanu sa tom Mussolinomanijom, jer bi im jednog dana mogao kogod zavikati:

»Koga zoveš, »Zove sa Jadrana«?

Potruga za učiteljom Travar

KARABINJERI JE TRAJE NA SVE STRANE

Vrh kod Buzeta, juna 1936. — Učiteljica u Vrhu Trovar Emilija, rodoin iz Poreča, koja službuje već dvije godine na Bužeštini, nestala je ovih dana. Karabinjeri su dolazili k svima onima kod kojih je u posljednje vrijeme stanovala i s kojima se družila i tu su vršili premetačine i pitali za nju. Tražili su informacije i o tome da li je ona imala zaista vjerenika na Vrhu, koji je prebjegao u Jugoslaviju, i tražili su od svih potanje informacije o njezinom vladanju i o tome s kime se

družila i sastajala.

Ovdje se govori da je uhapšena, dok neki drugi tvrde da je utekla i ona u Jugoslaviju.

Osim tih premetačina vrše se u posljednje vrijeme na cijeloj Bužeštini premetačine kod svih vidjenijih ljudi. Premetačine vrši karabinjerski odred, takozvani »Nucleo speciale«, koji je poznat za terora nad našim svijetom. — Narod kaže da sve to, te premetačine i progone inspiriše po zlu poznati dr. Hrvatini, bivši sudac i advokat u Buzetu.

TRŽAČANI SE BOJIO VOJNE

Prebivalstvo je zelo razburjeno radi davanja informacij obivališćih v eventuelni bodoči vojni

Trst, maja 1936 (Agis). Prebivalstva se je polastilo veliko razburjenje glede informacij, ki so jih morali dati vojaškim oblastem radi bivališć, kamor bi se mogli preseliti v eventuelni vojni. O tem je naš list že poročal pred časom. Razburjanje, ki je ob tej priliki nastalo, pa se ni nikakor poleglo, temveč se je celo razširilo in povečalo. V tem primeru je na vsak način mišljena vojna z Jugoslavijo. Po »končani« vojni v Abe-

siniji je splošno mišljenje, da fašisti ne bodo kar tako lahko odložili orožje, ne če bi poiskusili kako novo »podjetje«. Tudi »vojni duh« po precej lahki abesinski aferi, pravijo, da se ne bo tako lahko potolažil. Tržačani so zelo nezazpoloženi do vojne, ker so predvsem živeli v neposredni bližini fronte v svetovni vojni in ker stvar ne bi šla nikakor tako lahko, kakor v Abesiniji.

stvu nekaj zganilo, da antifašistična

ITALIJA I ABESINIJA

Po predavanju g. D. Timotijevića

U Zagrebu je održao vrlo uspješno predavanje o Abesiniji i Italiji g. Dušan Timotijević, saradnik beogradske »Politike« koji je bio i izvjestitelj »Politike« iz Abesinije.

SVIJET JE KRIVO INFORMIRAN. On je najprije izložio na koji način se serviraju publici vijesti preko štampe, pa je zaključio da jedan vrlo mali dio istine dozna šira publika o događajima.

Jedan veliki dio publike — kaže g. Timotijević — krivo je informiran o abesinskom pitanju. Iz toga slijedi da jedan dio publike ima i krivi stav prema tom pitanju. Publika je informirana i ona stvara svoje poglede putem štampa. Štampa je opet ili direktno pod dik-tatom vlasti pojedine države i mora se rukovoditi prema njenoj vanjskoj i nu-tarnjoj politici, ili je relativno slobodna, a to znači da je u rukama pojedinih novčanik magnata, finansijskih ili in-dustrijskih grupa. Kako je sa novinama tako je i sa agencijama preko kojih do-bivaju vijesti. Lansiraju se tako di-rektne laži, lansiraju se polu-laži, ili istine, ali s naročitom tendencijom.

Agencija Stefani puštala je dnevno u promet desetke kulturnih notica. Sve su to bile istine, ali one su donošene sa naročitim tendencijom da se prikažu Ita-lijani kao kulturni, napredni, humani, da se tako stvori simpatija za njih i kroz to simpatija za njihov podvig.

Da li je prestao rat?

Moglo bi se reći da ni Svjetski rat još nije prestao. Trpi još od njeg generacija koja je ratovala, trpi ona koja je doživjela strašne stvari u svojem djetinjstvu, trpi ona koja se radjala u tim godinama, i oskudijevala na ishrani. Ni abesinski rat nije prestao. Jer i dalje će umirati Abesinci otrovani plinom, i dalje će poboljšavati Italijani vojnici kad se vrata kući od tropskih bolesti, od rana, od posljedica klime i napora. Ali kad bi se i preko toga prešlo, rat još nije završen. Nije završen, jer se nalazi još velik dio Abesinije, velik kao Bal-kanski poluočak, na koji uopće još nije stupila talijanska noga.

KAKVE KORISTI MOŽE IMATI ABE-SINIJA OD TALJANSKE »CIVILIZA-CIJE?»

Kakve koristi može imati Abesinija kao kolonija? Jedan dio Libije umirila je Italija na ovaj način:

De Bono javlja — od 1.300 buntov-nika pobili smo 1.260. Kad ni to nije pomoglo onda dolazi Badoglio sa izja-vom da će progoniti rodbinu, potomstvo i blago pobunjenika. Dolazi onda Gra-ziani i zaključuje: izvor je pobunjenika narod. Odvodi 80.000 ljudi u koncentra-cione logore, gdje polovica umire. — Svi su kolonizatorski sistemi loši, ali talijanski je naročito loš. Kad je Fran-cuska predavala jedan mali kolonijalni posjed Italiji, onda je od 1.200 stanov-nika dočekalo Talijane njih 60. — 1.140 ljudi volilo se iseliti nego ostati pod njihovom upravom.

KAKVE KORISTI ĆE IMATI ITALIJA OD ABESINIJE?

Riješavanje prenapučenosti putem osvajanja kolonija je samo imperijali-stička fraza. Kroz dvadesetak godina uspjela je Italija u Libiji kolonizirati samo 8.000 ljudi. Godišnji je prirast pu-čanstva u Italiji oko 300.000. Svaki kol-onizirani Talijan u Libiji stoji državu 8 ljudi i nekoliko tisuća lira. Osim toga ovaj je rat stajao Italiju ogromne pare i njena je zlatna podloga smanjena za više nego polovicu.

A što se tiče prenapučenosti Talijana stvar stoji ovako: 93 posto pučanstva ima 27 posto zemlje, 6,4 posto pučan-stva 26 posto zemlje, 0,6 posto ljudi pre-ostalih 47 posto zemlje. Dakle 0,6 posto ljudi u Italiji ima gotovo isto toliko ze-mlje koliko preostalih 99,4 posto pu-čanstva. Što je prirodnije nego da tih 99,4 posto naseli onih 47 posto zemlje koja se nalazi u rukama nekolicine ljudi, nego da traži svoj opstanak pod nepogodnim, tropskim suncem Afrike?!

CIVILIZACIJA.

Francuski književnik Malreaux kaže: evropsko je mjerilo civilizacije tehnika — naoružanje. Onda jednostavno jače naoružanje zemlja može proglasiti dru-gu zemlju za necivilizovanu i osvojiti je. Amerika Englesku, Francuska Belgiju, Njemačka Poljsku i t. d. I nikad kraja tom ciklusu. Osim toga — kaže Malreaux — postavlja se jedno krivo mjeri-lo: veli se — ta i ta kolonija je kroz 50 godina postigla takav i takav na-predak. Istina, ta je kolonija postigla izvjesni napredak, ali neka se pogleda rastojanje od 50 godina kod afričkih ili azijskih zemalja koje nisu kolonizirane, onda će se vidjeti da je taj napredak veći. Veći u Siamu nego Indo-kini, veći u Perziji nego gdje drugdje u koloniji.

Ima u Abesiniji dosta nekulturnih običaja i zaostalosti. Ali iste te zaostalosti vidjamo i po ostalim evropskim ko-lonijama. Istina u Abesiniji postoji i ropstvo, ali kakvu će slobodu donijeti crnom robu u bijeloj haljini bijeli rob u crnoj košulji? Svi mi znamo što je fašizam i kakve su njegove metode.

OMLADINA HOĆE MIR

Pred Svjetski omladinski kongres u Ženevi

U posljednje vrijeme opaža se u ci-jelom svijetu velika aktivnost organi-zacija koje rade protiv rata i za mir. Pacifistička i antifašistička ideja dobi-vaju sve više konkretne oblike. Ogrom-ni štrajkovi američkih studenata za mir u aprilu, konferencija »Prijatelja mira« u Londonu, velike skupštine žena u Pa-rizu i drugdje, tisuće manifestacija pro-tiv pripremanja rata, u Engleskoj, Ho-landiji, Grčkoj, Čehoslovačkoj itd. prop-agandno putovanje Mr. Younga po Balkanu — sve su to znakovi koji kažu da je ostvarenje ideje mira danas mo-mentano najaktuelniji problem naše ci-vilizacije.

U nizu studentskih i omladinskih međunarodnih konferencija i kongresa za mir održat će se i ove godine počet-kom rujna veliki »Svjetski omladinski kongres« u Ženevi, koji će se baviti naj-više ovim problemom, a i drugima koji ga uvjetuju ili uzrokuju.

Saziva ga Društvo naroda, a stoji pod pokroviteljstvom Međunarodne unije Udruga za Društvo naroda. Pretsjedavat će g. Henri Rolin, belgijski senator i pretsjednik te Unije.

Cilj je tog kongresa, koji će biti prvi kongres čitave svjetske omladine, da dade omladini prilike za međusobno upoznavanje za diskutiranje najaktuel-nijih problema, naročito problema rata i mira, fašizma itd. i da onda na teme-lju toga donese jedinstveni akcioni program za rad oko sprečavanja novog rata i za organizaciju mira.

Potrebno je naglasiti da će prisus-tvovati omladina svih političkih, kul-

turnih i religijskih nazora, što više i fa-šistička omladina iz Italije, Njemačke i Japana. To će u pravom smislu te ri-jeći biti prvi parlament mladih u historiji.

Ne može biti sumnje da će u disku-siji pobijediti teza onih koji neće rata i koji ga odbijaju. Omladina čitavog svi-jeta jednodušno će osuditi i rat i one koji na nj huškaju omladinu. Stoga je dužnost svih demokratskih omladinskih grupacija da sudjeluju na tom kongresu i da pomognu osuditi fašizam.

U svim zemljama svijeta vrše se ve-like pripreme. Na inicijativu »Udruže-nja za Društvo naroda« formiraju se pripremni odbori koji populaziraju ci-ljeve kongresa, priređuju ankete o pi-tanjinama rata i mira i prikupljaju finan-cijalna sredstva za odašiljanje delegata u Ženevu.

I kod nas se počelo raditi na pri-premi ženevskog kongresa. Postoje in-cijativni odbori već dulje vremena u Zagrebu i Beogradu, a pred par dana osnovan je inicijativni odbor na ljub-ljanskom sveučilištu.

F. D.

Op. ur. — Ne bi li se i naše emi-grantske omladinske organizacije po-brinule za svoje pretstavnike na tom kongresu, da se ne dogodi kao na Bri-seljskoj konferenciji, gdje se osudilo fa-šizam u Italiji, Japanu i Njemačkoj kao i progone Židova itd., ali o zatiranim narodnim manjinama pod talijanskim fašizmom se nije govorilo. To, dakako, našom krivnjom.

SMRT UGLEDNOG NARODNJAKA U VRHU

† Antun Sirotić-Uličić

Buzet, maja 1936. — U Vrhlu kod Buzeta umro je poznati narodnjak An-tun Sirotić-Uličić u starosti od 75 god.

Pok. Sirotić je bio oduvijek vrlo čes-tit čovjek i ugledni naš borac. Preko 20 godina je bio odbornik Buzetske op-ćine i desna ruka načelnika Frana Fle-ga. Uz to je bio župan na Vrhlu i crkve-ni starješina.

Kada su Talijani došli u naše kra-jeve bio je pok. Sirotić interniran u Ca-gliarima na Sardenji zajedno sa svojim sinom Matom. Kasnije, a naročito do-laskom fašista na vlast bio je progan-jan i više puta hapšen. U zadnje vri-jeme su ga progonili naročito radi toga što se opirao župnicima don Sirci i don Branku da izbace naš jezik iz crkve.

Vrh je zadužio naročito time što je sazidao školu, a i župni stan je podigao za vrijeme svoga županstva.

Koliko je bio voljen i poštovan od svojih suseljana vidjelo se najbolje na pogrebu. Na groblje ga je otpratio cijeli Vrh i mnogo naroda iz okolnih sela; iz Grimalde, Bužeštine, Sovinjštine, Zama-ska i t. d.

Tako je otišao još jedan iz garde naših starih boraca. Antunu Sirotiću laka domaća gruda, a obitelji naše sau-češće.

NAPADAJ NA NAŠE LJUDE RADI SU-DJELOVANJA NA POGREBU POK. AN-TUNA SIROTIĆA IZ VRHA

Sovinjak, juna 1936. — Karabinjeri iz Sovinjaka su napali Josipa Jermana i Ivanku Židović iz Sovinjaka radi toga što su htjeli ići na pogreb pok. Antu-na Sirotića na Vrhlu. Kada su se uputili na Vrh da prisustvuju pogrebu, kara-binjeri su ih presrel i potjerali su ih natrag. Rekli su im: »Jedan od vaših je hvala Bogu otišao. Jedan Hrvat ma-nje. Ali ako mu idete na pogreb upisat ćemo vas u crnu knjigu, a tada se ču-vajte«.

† POVODNIK JUSTINA

Pretekli teden je umrla v Mirnu pri Gorici Povodnik Justina, rojena Pahor. Pri vseh priljubljenih in dobra gospodinja, draga in mila mati, ki je svoje otroke odgojila v zdravem narodnem duhu. Naj ji bode lahka domaća zemlja a njenim otrokom Slavici in Justu naše sožalje«.

DVE NESREĆI ZA VIPAVSKEGA KMETA

Gorica, maja 1936 (Agi). Pred kratkim je v okolici Sempasa in Oseka divjalo hudo neurje in toča, ki je prišla izpod Čavna in pokosila pridelke. Sedaj pa napovedujejo, da bo prišlo v iste kraje vojaštvo na letne vaje. To bo za našega kmeta za točo druga šiba božja, tako da mu za jesen, ko bo čas za po-biranje poljskih sadežev, ne bo ostalo popolnoma nič.

ŽUPNIK BRANKA DIJELI CRKVENE SVIJEĆE DA IH SE PALI U SLAVU RIMSKOG CARSTVA

Buzet, maja 1936. — Župnik Bran-ka je podijelio crkvene svijeće po svim kućama u Sovinjaku i naredio je da ih moraju zapaliti na prozorima u slavu novoosnovanoga Rimskog Carstva. Dok je on u erкви pjevao — Te Deum — uz zvonjavu zvona i pucjavu, crkvene svijeće su gorjele po svim prozorima u Sovinjaku.

DROBNE VESTI IZ NAŠE DEŽELE

— Monografiju o generalu Skodniku kojem su otkrili ovih dana spomenik u Kanalu je napisao Raineri Mario Cosar. Monografija je izašla ovih dana u Vid-mu.

— Istranin Klement Sergio, prvi de-zerter iz talijanske vojske, uspio je vje-rojatno da se spasi iz Adis Abebe pri-godom ulaska Talijana. Tako kaže no-vinar Harison iz Beograda koji se ovih dana vratio iz Abesinije.

— Članice ženskog fašja na Rijeci poslale su zastavu ženskom fašju u Adis Abebi. To je i razumljivo da se Rijeka prva javila takovim darom jer Rijeka i Adis Abeba si u mnogome na-ličje: i jedna i druga uživa blagodati »oslobodjenja«.

— Talijanski vicekonzulat na Sušaku pretvoren je u konzulat. Djelokrug mu je Gorski Kotar i Hrvatsko Primorje.

— **CEGLAR PETAR POK. MATE IZ OBROVA** osuđen je na Rijeci na mje-sec dana zatvora.

— Zlatu Brenko Jakovljevu iz Šikići kod Pule povozio je automobil kod Bu-solera. Teško je ranjena.

— Otrovalo se lizolom dijete Ivana Rakića iz Premanture. Odveli su ga u bolnicu i uspjelo je da ga spase.

— Ivan Kapuralin (Moro) umro je u Vinkuranu kod Pule. Bio je ispravan čovjek i svjestan narodnjak. Laka mu domaća gruda, a sinu Josipu (u Zagre-bu) i ostaloj obitelji naše saučesće.

— Praška »Narodnji Politika« od 22 ma-ja donosi feljton Olge Fastrove, u kome ona opisuje svoje utiske sa Rijeke, u kojoj se zadržava nekoliko sati u pro-lazu za Dalmaciju. Rijeka sada privre-dno izumire, dok jugoslovenski Sušak napreduje, kaže Olga Fastrova u svom feljtonu.

— Pišejo o velikih manifestacijah in veselju na goriškem in tržaškem o pri-lici zmage. Pravijo, da je prisostvovalo Mussolinijevemu govoru, ki je bil pre-našan po radiju in vsem ostalim mani-festacijam na goriškem 160 tisoč ljudi, v Trstu pa 127 tisoč, med temi 65 tisoč organiziranih. V samem št. Petru na Krasu pišejo da jih je bilo 3 tisoč.

— V Poženelu pri Podbrdu je ubila teška skala 24-letnega Ivana Bizjaka, doma iz Velikega Ožbolta.

— 24-letni Boris Makuc je bil javljen oblastem radi tajnega bega čez mejo. Do-ma je iz Vipolž.

— Radi talnega prehoda meje je bila obsojena 64 letna Marija Obid, z Orehka na 3 mesece in 15 dni zopora.

— Radi žganjekne, tihotapstva in ža-litve finančnih stražnikov so morali odgo-varijati pred sodiščem v Gorici: Amalija Lisjak, stara 51 let in Danila ter Vladimir Nussdorfer, stara 25 in 20 let iz Rihember-ga. Obe ženski sta se uprli straži. Lisjak je dobila 2 leti, 2 meseca in 20 dni zopora ter 1.400 lir den. kazni, Vladimir 1.256 lir, Danila pa je bila oproščena.

Ropstvo ostaje i nadalje

Da ropstvo u Italiji ostaje to znamo. Da u Abesiniji to ropstvo postoji još gore i to znamo. Ali da fašisti sami priznaju da su tirade o oslobodjenju abesinskih robova bile samo bluf i pijesak u oči dobronamjernih usidjelica po nekim evropskim ministar-stvima, to se ne zna. Jer ni agencija »Ste-fani«, ni veliki francuski listovi o tome ne javljaju. O tome piše »Gerarchia«, Musso-linijeva lična revija, u svesci za april. Tamo Antonio Palumbo piše pod naslovom: »Osvojena Istočna Afrika« i ovo:

»Jedan dekret visokog komesara za Istočnu Africu ukida ropstvo... Usprkos toga ima robova koji će voljeti da ostanu u svojem »blažem ropstvu«. Tako su se pri-javila dva roba kanjazmača Mesfuna koji nisu ništa radili osim što su imali dužnost da operu ruke svome gospodaru iza ručka i da mu dodaju piće kada je bio žedan.

Bit će mnogo njih koji će uteći od svo-jih gospodara... Taj ljudski materijal moći će se lako upotrebiti za teže industrijske i poljske ra-dove u našim poduzećima«.

Eto tako, robovi ostaju robovi i pod skipotom Nj. Carskog i Kraljevskog Veli-čanstva Viktora Emanuela III. Velikoga, Kralja Italije i Cara Abesinije. Ali dok su pod vlašću Lava Judinog Hajle Selasije prali prste svome gospodaru i dodavali mu vré s vodom, sada će — iza oslobodjenja — argatovati po 18 sati na dan za bijele go-spodare. Zato će dobivati šaku stućenog zrnja i korbač po golim leđjima.

FERDO KARIS PRI OSMEM »KRIZU«

Maribor, 27 maja. Kdo bi si mi-sli! Ta mladi starček objaja te dni 80 letnico. Ferdo Karis je markantna osebnost v predvojnem nacionalnem življenju v Primorju, je pa tudi markantna osebnost v povojnem nacionalnem dru-štvenem življenju v Mariboru. Navzlic osmerim »križem« je še vedno poln elana, mladosti ter idealizma. Velike so njegove zasluge, ki si jih je bil pridob-il za naš narodni živelj v Primorju.

V Trstu je bil soustanovitelj »Posmrt, nega društva poštinih uslužbencev«, od-bornik »Konzumnega društva drž. uslu-žbencev« in podpredsednik enakega dru-štva v Gorici. V št. Petru na Krasu je bil ustanovitelj in predsednik »Rdečega križa«. Na Opčinah pri Trstu je ob pri-lici živinske epidemije s sodelovanjem odvetnika dr. M. Pretnaja ustanovil »Zavarovalnico za živino«, ki so jih po-tem ustanovljali tudi drugod v tržaški okolici. V svoji službi je bil g. Karis iz-redno dobro kvalificiran, kar ga je dr-žalo na vrhuncu eksistence. Ni bilo od-delka pošte, posebno pa v Trstu, kjer bi ne bil dodeljen. Premeščen je bil dvajsetkrat in to po njegovi zaslugi, ter vselej v važnih zadevah. Ponujeno mu je bilo z napredovanjem predstojništvo avstrijske pošte v Carigradu, ki jo je pa odklonil. Pač pa je bil ob priliki »Velezdajec« skoro predstavljen v Čer-novici, kar pa je drž. poslanec Naber-goj preprečil radi katerega volitev si je nakopal ta proces.

In tudi še sedaj v tej visoki starosti deluje kot krt vsestranski. Pred 15. leti je ustanovil »Društvo upokojevcev ter Samopomoč za smrtne slučaje«, obe dru-štvi sta se združili z razpuščenim dru-štvom aktivnih uslužbencev. Tu je bil blagajnik in predsednik. V odbor no-vega društva upokojevcev ni več vstopil, ker kljub intenzivnega dela, mnogim re-zolucijam in avdijenam pri petih mini-strskih ni nič dosegel. G. Karis pa je član, oziroma odbornik skoro vseh na-rodnih društev in ga vidimo pri pobir-anju za dobrodelne namene od hiše do hiše. Neštetim brezposelnim je pripomo-gel do kruha ter se vsesplošno še danes zanima za usodo naših najbednejših.

Idealnemu jublantu, še vedno mla-dostno čilemu, mladostnemu, za vse do-bro in plemenito vedno dostopnemu ob redkem življenskem jubileju naše naj-prisrčnejše čestitke, ki jih združujemo z željo, da bi še dolgo vrsto let zdrav, vesel in šegav, kakor je sedaj med nami.

GLASOVI TALIJANSKE ANTIFAŠISTIČKE ŠTAMPE

Pokret za pomoć žrtvama Mussolinija u Abesiniji

Bez prestanka traje teror u Abesiniji. General Graziani, kojega Arapi zovu »Hijena Libije« radi uzasnih zločina počinjenih nad urođenicima Libije zaista je odličan učitelj kolonizatorima u crnim košuljama. Vijesti koje primamo iz Adis Abebe ispunjavaju nas užasom. Oko 1500 hapšenja u jednom danu, streljanja, košenja mitraljezima cijelih grupa uhapšenika, masovne deportacije, eto to je obećana »sloboda« maršala Badoglia.

Vojnici koji nastavljaju borbu za slobodu svoje zemlje ne postaju zarobljenicima kad ih uhvate, već ih vještaju kao razbojнике. Vojni sud radi bez prestanka i nemilosrdno osuđuje na smrt. Badoglio nije niti sakrivaio svoju namjeru da očisti zemlju od svih elemenata koji su politički sumnjivi, što znači da poubija sve one koji neće da se podvrgnu zločinačkom fašističkom režimu.

Talas protesta mora da se podigne protiv tog režima terora kojega hoće da talijanski fašizam nametne Abesincima... Svi ljudi dobra i poštena srca moraju da iskažu solidarnost s onima koji staju pod gvozdenom petom fašizma u Abesiniji i u Italiji.

Saljite pojedinačne i zajedničke proteste talijanskim konzularnim i diplomatskim vlastima. Saljite Komitetu za pomoć žrtvama talijanskog fašizma materijal o fašističkim zverstvima u Abesiniji (Comité d'Aide aux Victimes du Fascisme Italien — 158, rue Lafayette, Paris X). Saljite tom Komitetu svoje priloge koji će poslužiti da se organizira akcija za obranu svih žrtava talijanskoga fašizma.

L'INFORMATEUR ITALIEN.

VELIKA MOBILIZACIJA 15 JUNA

Italija, juna 1936. — Šire se glasovi da fašizam organizira za 15 juna opću mobilizaciju svih Talijana od 20 do 55 godina koji su sposobni za oružje.

Cilj ove mobilizacije bio bi taj da se izvrši presija na Društvo naroda. Jedan uplivni fašista je kazao: »Ako se Društvo naroda ne opameti, 16 juna ćemo zapucati na Maltu«.

IL NUOVO AVANTI.

STA SADA?

A šta sada? Sada će se kolonizirati Abesiniju. Od deset Talijana 9 njih vjeruje da će jedan milijon kolonista u jednom trenu moći da se smjeste na abesinskim visoravnima. Više neće biti besposlenosti, nema više trčanja za namještenjima, nestat će gladi za zemljom i uskog provincijskog horizonta. Imperij otvara zagrljaj. Imperij će riješiti sve probleme. Teško onome ko ne vjeruje, ko izražava sumnju. Prije se još moglo sumnjati. Ali ne sada kada se rat dobio u sedam mjeseci protiv općih predviđanja; čak i protiv predviđanja samog Badoglia.

Talijanska psihologija koja je nekada bila hiperkritična sada vjeruje slijepo u čuda.

Šta se može suprostaviti ogromnoj nadi koja napunja srca toliko siromašnog svijeta? Malo ili ništa. Razlaganja, cifre, vlastita i tuđa iskustva ne mogu ništa protiv vjere u čudesa.

Jedino će vrijeme i iskustvo izliječiti talijanski narod. Giustizia e Libertà.

RIMSKO CARSTVO JE POGORŠALO STANJE TALIJANSKIH RADNIH MASA.

Sve vijesti koje nam dolaze iz Italije jednodušne su u isticanju strašno povećanje bijede, o valu gladi koja se širi cijelom Italijom. Narocito se poljoprivredni radnici u južnoj Italiji nalaze u očajnom stanju.

Usljed afričkog rata pale su ponovno realne nadnice jer se povećanjem cijena ne može za dobivenu nadnicu kupiti onu količinu robe koju se moglo prije rata.

Besposlenost se povećala, izuzevši neke grane industrije.

Šta da se radi? Kako izaći iz te bijede? Kako da se spasi zdravlje i život milijunima djece kojima prijeti propast od gladi? II Grido del Popolo.

KOME JE KORISTIO RAT?

U senatu je ministar financija izjavio da su trgovina i industrija izvukli lijepe dobitke iz ratne konjunktura. — Dakle: fabrikanti topova i profiteri su stekli lijepe profite. Neke, dakle, oni plate ratne troškove. Treba konfiscirati superprofite. II Grido del Popolo.

VELIKI BRITANSKI LIST „DAILY HERALD“ PIŠE DA POSLIJE ABESINIJE MUSSOLINI KANI ZAKORAČITI NA BALKAN OPASNOST KOJA OD ITALIJE PRIJETI JUGOSLAVIJI!

Veliki engleski list »Daily Herald« donosi od svog diplomatskog saradnika, slijedeći članak na prvom stupcu svoje naslovne stranice:

Opasnost talijanskog napada na Balkan, koja bi kulminirala u vojnoj akciji, postaje sve veća, ako Društvo naroda dozvoli Mussoliniju bez daljeg osvojenje Abesinije. Mogućnost jedne talijanske akcije, kojoj bi cilj bio potpuna dominacija balkanskih država, počinje zaista da se ozbiljno shvaća.

Talijansko pitanje postalo je neposredno ugrožavajuće za Balkanski sporazum, a naročito za Jugoslaviju i Grčku. One se boje da napad na Balkan može da slijedi napadu na Abesiniju, ako je: 1) Italija sposobna da s uspjehom prkosi Društvo naroda; 2) Italija sposobna da likvidira svoju abesinsku borbu bez daljih većih žrtava; 3) Italija u stanju da se — oslobodjavajući se sankcija — privredno obnovi i nadje potrebne zajmove u inostranstvu.

Jugoslaveni se sjećaju bezbroja prijetnih govora, talijanskih intriga i ponovljenih zahtjeva da Dalmacija po pravu mora postati talijanska teritorija. Grci se sjećaju, da je prva Mussolinijeva avantura u inostranstvu bila bombardovanje Krfa i da su Talijani u to vrijeme bezobzirno izjavljivali: »onako je Krf bio jednom vencijski«. Objke ove države su više nego

uzbudjene novim ugovorom između Italije i Albanije, koji je od Albanije u svemu osim u imenu učinio talijansku predstražu na Balkanskom Poluostrvu. Po ovom ugovoru, albanska vojska biti će pod stvarnim zapovjedništvom jednog talijanskog generala, albanske luke biti će naoružane od talijanskih vojnih inženjera, a cjelokupna albanska administrativna mašinerija biti će pod kontrolom talijanskih »instruktora«. Grčka i Turska, koje se sve jače zbližuju od straha od Mussolinija, uzbudjene su pored toga i jakim aktivnošću Talijana na njihovim ostrvima Rodosa i Dodekaneza, koji su blizu obale Male Azije. To je bio glavni razlog, zbog kojeg se turska vlada odlučila da naoruža Dardanele.

Opasnost je dovoljno jasna, a vjeruje se da o njoj treba povesti odmah računa i to od strane Društva Naroda. Ako Društvo naroda popusti u pitanju Abesinije, tada invazija Balkana postaje jedna prijetnja koja može dovesti do katastrofe. Balkan je siguran. To će izgleda biti i gledište konferencije u Bukureštu. Izgleda da će na njoj biti donijeta odluka, da se najjače pomogne u Ženevi akcija za uspostavljenje autoriteta Društva naroda. Sigurno je da sve ono što Velika Britanija i Francuska (ili obje zajedno) budu predložile naići će na potpunu pomoć kako Male antiante tako i Balkanskog sporazuma.

TALIJANSKO PRIPREMANJE ZA RAT NA JADRANSKOM MORU

KAKO ČEHOSLOVAČKA ŠTAMPA TUMAČI TALI- JANSKU KOLONIZACIJU LASTOVA

Čehoslovački listovi »Pravo Lidu« i »Lidove Novine«, od 26 maja, donose izvještaj o posvećenju talijanske kolonije na Lastovu, pa kažu, da su na toj svečanosti govornici naglašavali, da će »već uskoro moći istočna obala našeg mora (mare nostrum) da slavi uskrsnuće rimske imperije«. Na Lastovu su sagradjene luke za najveće radove, postavljeni su aerodromi i velike radio-stanice, modernizirane su stare austrijske tvrđave. S obzirom na blizinu Boke Kotorske ima Lastovo velik značaj za talijansku ratnu mornaricu kao baza za podmornice.

JUGOSLAVIJA MORA DA SE Približi ITALIJI

piše jedan beogradski listić, a fašistička štampa to triumfalno i pompozno prenosi kao dokaz jugoslovenske kapitulacije

Poznati talijanski list »Il Messagero« (Rim) prenosi u broju od 26 maja, u dužem izvodu napis beogradskog nedjeljnog lista »Istina« o potrebi, da se Jugoslavija približi Italiji. »Messagero« veli, da je ovaj članak objavljen u posljednjem broju »Istine«, koja komentariše talijansku pobjedu u Africi. Pošto je spomenuo presedane sukoba, koji je Negus izazvao svojom gordom razmetljivošću, i brzu pobjedu talijanskog oružja — uprkos svim crnim prorocima, pisac članka veliča »talijansko čudo«, koje je posljedica otporne snage, volje i discipline, inspirisane vjerom u sudbinu otadžbine«. Italija se pokazala velikom pred cijelim svijetom ne samo imenom nego i odlikama svoga naroda, svojom kulturnom tradicijom, tehničkom spremom i genijalnošću svojih šefova. Dolazak fašizma na

„MORTE A JUGOSLAVIA“

Idrija, maja 1936 (Agis). V nedjelju 17 .tm. je bila v Spodnji Idriji maša zadužnica za vojakom Ludvikom Kogejem. Imenovani Kogej je zboleo u Abesiniji in je na posledicah umrl. Maši zadužnici in ostalim cerimonijam, ki jih fašisti prirejšajo ob takih prilikah, je prisustvoval baje tudi goriški prefekt, poleg vseh lokalnih oblasti, milicije, fašističnih organizacij itd. Prisostvovati so morali seveda tudi rudarji, kolikor jih je še tu. Po slovesnosti pa sta se peljala mimo dva jugoslovenska motociklista in Italijani so kričali nanju in za njima: »Morte a Jugoslavia« — smrt Jugoslaviji. Taki in podobni izpadi so zlasti pogosti v zadnjem času, ko vidijo priseljeni Italijani po afriški »zmagi« posebno moč fašizma in Italije in hočejo na vsak način meje Italijanske države raztegniti tudi daleč preko vse Slovenije.

RUMUNJSKA ŠTAMPA O TALIJANSKOJ POLITICI I MALOJ ANTANTI.

Rumunjski list »Lupta«, Bukurešt, donosi na uvodnom mjestu članak Emila D. Fagure, u kome se pisac osvrće na Mussolinijeve izjave, u kojima je on odbio da prizna jednakost država i da se sporazume sa državama Srednje i Jugoistočne Evrope, pa ističe da se iz ovog stava Mussolinija zaključuje, da on sprovodi revizionističku politiku. Na ovakav stav rimskog diktatora Mala antanta mora odgovoriti radikalnim naoružanjem.

FAŠISTIČKA PLJAČKA U ABESINIJI

Dopisnik »Tempa« javlja iz Džibuti-ja potanje o prvoj organizovanoj »legalnoj« pljački u Abesiniji iza dolaska Talijana. U Abesiniji je bilo svega oko 30 milijuna srebrnih talira, koji po težini srebra vrijede svaki oko 30 lira. — Na taj način u Abesiniji je bilo srebrnog novca za okruglo milijardu lira. Podkralj Abesinije maršal Badoglio naredio je da se ovi taliri zamijene po kursu od 6 talijanskih lira i na taj način je dobijeno za 180 milijona lira vrijednost od okruglo jedne milijarde lira.

NOVI RAT NA VRATIMA?

Turin, maja 1936. — Sudeći po aktivnosti vojnih vlasti impresija da fašizam sprema novi rat širi se sve više i više.

Tako su na pr. škole dobile poziv da ranije zaključe obuku kako bi 15 juna mogle školske prostorije biti stavljen na raspolaganje vojsci. U Turinu je sada sjedište dvaju armijskih korpusa. — Dvije divizije su otišle u Libiju.

Na željezničkoj pruzi Savona—Ventimiglia (granica Francuske) ubrzano je postavljanje duplog kolosjeka.

Jedan rat je svršen, drugi se sprema. Novine su pune detalja o masovnom upisivanju u miliciju. Velika važnost se daje zračnim vojnim vježbama... ali u eventualnom evropskom ratu ne bi talijanska avijacija bila gospodar kao u Abesiniji.

II Nuovo Avanti.

NOVA CESTA V GORICI

Gorica, aprila 1936. — Agis. — Mestna občina pripravlja baje načrt za gradnju nove ceste, ki bo peljala na goriški grad.

ZAŠTO ITALIJI NE TREBA NIKADA VJEROVATI?

Turski list »Džumhuriyet«, pod naslovom: »Sveti egoizam«, donosi članak, u kome se između ostalog kaže:

Italija je gotova da potpiše ugovor, kojim će garantovati da nema nikakvih namjera prema Engleskoj i Francuskoj.

Nije mi poznato, ukoliko će francuski i engleski političari i diplomate pokloniti vjere ovim talijanskim garancijama. Al ja im ne bih vjerovao Evo zašto:

1911 godine Italija, dok je s jedne strane vršila vojne pripreme protiv Tripolisa, a druge strane je davala Turskoj garancije o svom prijateljstvu;

1914 godine Italija je izvršila izdajstvo prema Trojnom savezu, koji je 30 godina uvjeravala o svojoj vjernosti;

Italija je zvanično uvjeravala da je 12 ostrva u Sredozemnom moru privremeno okupirala. Medjutim, poslije rata je ta ostrva anektirala;

Usljed toga, što je jedan talijanski oficir bio ubijen na albanskoj granici, Italija je okupirala ostrvo Krf, koje je pripadalo njenoj staroj prijateljici Grčkoj, koja je bila članica Društva naroda;

Italija je 1924 godine protežirala Abesiniju da stupi u Društvo naroda i uvjeravala ovu zemlju o svome prijateljstvu. A 1935 godine izvršila je napad na Abesiniju;

Italija je zaključila jedan ugovor sa Francuskom i Engleskom o Abesiniji. Čim je ušla u Adis Abebu, prestala je da poštuje taj ugovor i izvršila aneksiju Abesinije;

Italija je bila članica međunarodne Crvene Krsta, a bacala bombe na bolnice ove organizacije;

Italija je jednim međunarodnim ugovorom primila obavezu, da neće upotrebljavati otrovne plinove. Medjutim, ona je upotreblila otrovne plinove protiv Abesinaca i na taj način porekla svoj polpis.

Sada vidite koliko je puta Italija od 1911 do 1936 godine pogazila svoju riječ. Kad god je porekla svoju datu riječ, Italija je uvijek isticala, kao izgovor, »sveti egoizam — sacro egoismo«, koji je izmislila za vrijeme Svjetskog rata.

Možda Italija, sa svoje lačke gledišta, ima pravo, u pogledu »svetog egoizma«. Ali i drugi imaju prava da ne vjeruju u njenu datu riječ.

MALE VESTI

— Abesinija je u istom položaju kao Belgija za vrijeme Svjetskoga rata, izjavio je najbolji poznavalac međunarodnoga prava dr. prof. De La Pradelle. Car Halle Selasije je još uvijek legalni suveren.

— Znanega laškoga boksarja Carne-ro so morali v Newyorku odpremiti v bolnišnico, ker se mu je izpahnila leva noga. Je to posledica naglega nevrtilisa. Kl ga je zadobil ob priliki borbe proti Haynesu.

— Abesinija je podijeljena na pet upravnih jedinica dekretom fašističke vlade. To su: Eritreja, Amhara, Gala, Harar i Somalija. Glavni grad Abesinije ostaje Addis Abeba. Kao savjetodavni organ talijanskom »potkralju« fungirat će jedno vijeće od šest Talijana i šest Abesinaca.

— Senator Roberto Forges-Davanzati, direktor rimske »Tribune«, umro je ovih dana. Bio je zagriženi Slavenofob i »borac« za »talijanstvo« Dalmacije.

— Negus Haile Selasie prije odlaska iz Gibraltara izjavio je predstavnicima engleske štampe da se još jedino nada u Ligu naroda koja valjda neće prepustiti Abesiniju njezinoj sudbini.

— Na varšavskom sveučilištu u Poljskoj održao je fašista dr. Remo Renato Pettito predavanje o Italiji kao kolonijalnoj sili i veličao je fašističku civilizatorsku misiju u Africi, naročito obzirom na katoličanstvo talijanskoga naroda.

— Prema informacijama »Daily Expressa« Francuska će doskora otkazati vojnički ugovor sa Italijom kojeg je u februaru 1935 godine Laval sklopio sa Mussolinijem.

— Pišejo da je fašjo v Adis Abebi začel svoje plodovito delo z kurzi italijanskega jezika (sodišče pa s streljanjem napokornih Abesincev).

— Prvu školu sa talijanskim jezikom su ovih dana osnovali u Adis Abebi za male Abesince. I u ostalim mjestima osnivaju talijanske škole, a svi učitelji-vojnici u Africi postavljeni su za učitelje tih škola.

— Fašističke organizacije su počeli osnivati u Abesiniji. U Adis Abebi se, po izvještajima fašističke štampe, upisuju mladi Abesinci kao ljudi u te organizacije i velikim žarom vježbaju rimski pozdrav.

NAŠA KULTURNA KRONIKA

DESET LET PO KOSOVELOVI SMRTI

PROSLAVA V DRAMSKEM GLEDALIŠČU V LJUBLJANI

Ljubljana, 26. maja 1936. (Agis). Malokateri obletnica je tako globoko odjeknila v slovenskem življenju, kot obletnica smrti Srečka Kosovelca. Že zlepa ni bilo toliko enodušnih, in istočasnih izrazov zavesti, da je z njim padel človek, ki ni bil le pesnik radi pesništva, ampak živ izraz vseh problemov, ki rastejo in so zrastle sredi nas, ki nas tarejo in oživljajo, živ izraz vse slovenske tragike in veselja. A bolj tragike! Bil je človek, ki je zajel ves težak položaj slovenskega naroda, ki je gledal propast Evrope in v tem kaosu, na prelomnici evropske zgodovine, začel utirati, pot, ki gre v rešitev. Korak mu je prej zastal in mlad še je šel počit pod kraški šipek.

Kosovel je postal pesnik mladine — nove mladine. Stopil je prvi na njeno čelo, da jo popelje v nove čase, ko ji bo lažje živeti. To je storil še predno ga je večina razumela. Deset let po smrti pa mu je oša ta mladina dala vedeti, da ga z dneva v dan bolj razume in da stopa trdno za njim. Desetletnica Kosovelove smrti in njen odmev je pokazal to. Kosovel je bil proglašen kot voditelj in pesnik nove mladine.

Vsi slovenski listi, od dnevnikov pa do kulturnih tednikov, dalje skoro vse revije, prinašajo v teh dneh študije o njem. V »Sodobnosti« piše Bogomil Fatur, da »Ljubljanski zvon« pripravlja študijo Bratko Krefc, vso Kosovelovo zapuščino, ki je naravnost ogromna, pa je prevzel naš mladi rojak, kulturni zgodovinar. Ivo Brnčić. V torek, 25. t. m., na predvečer Kosovelove smrti pa je bil v ljubljanski dramatični prireditveni sodobne slovenske lirike. Priredil ga je slavistični klub ljubljanske univerze. Kosovel je večer dal pečat in bil je označen kot osrednja točka slovenske povojne poezije in lirike. Njegove pesmi je recitiral Bogomil Fatur, ki je tudi imel uvodno besedo o Srečku Kosovelu. Pesmi Srečka je podajal mogoče s preveč glasovno izumetničeno, česar za Kosovelove pesmi ni treba. Saj so tako globoko preproste, da ne potrebujejo nikakih, ali vsaj ne prevelikih recitacijskih efektov. Toda dvorana je pri zadnjih pesmi obstala in zdelo se je, kot da je prekratko. Še roke so zastale k občajnem plasku, čuteč vso veličino Kosovelovega duha. Čitali so svoje pesmi tudi drugi slovenski liriki. Večer pa je bilo organsko zaključil Bogomil Fatur, doma od Ilirske Bistrice, pesnik, ki je Kosovelu najbližji.

Tako o Kosovelu — pesniku. Toda on ni bil le pesnik. Njegova »Mladina«, revija, kateri je stal na čelu, njegova zapuščina in vse njegovo delo, nam pričča tudi o veliki politični, kulturno-politični zgrajenosti. Še davno predno se je nam sanjalo, je on točno analiziral mednarodni položaj in položaj naše manjšine. Naše notranje politične dogodke v Italiji je preciziral z nedosegljivo točnostjo in poznanjem razmer. Njegovi članki, ki jih je priobčeval v »Mladini« in katerih je še mnogo v zapuščini, vse to za nas še danes neprebrano razodetje. Njegova borba za človečnost in lepšo bodočnost, — in mi ki trdimo, da je Kosovel naš, ker je s Krasa — pa v nas ni naša odmeva in razumevanja. Kaj bi dejal če bi še danes živel med nami in nas videl. In kaj bi mu rekli mi, njemu, s katerim se ponajamamo, a bi se take kot smo na noben način ne smeli ponašati. Eno je: Kosovel bi nam bil danes prepotraben!

BOŽIČ LADO:

NAŠ IDRIJSKI KOT

Ob petintridesetletnici ustanovitve in desetletnici nasilne ukinitve prve slovenske srednje šole — idrijske realke

XIII.
Idrijska žena
Takšno družabno zbiranje rudarskih žen in deklet je ob čipkanju in besedi ustvarilo seveda kaj kmalu tudi pri nas svetopisemsko zgovornost Evinega jezička. Kakor drugod po svetu, tudi v Idriji ni manjkalo vnetih pristašev, ki ne morejo brzdati svojega jezika. Neverjetni in smešni so načini, kako je naš rudar sam našel sredstva, da je take strastne objedalke ljudskega življenja prisilil k molku. Vsak tak ženski pojav je bil onim hudomušnežem, ki so vedno iskali novega jedra svojim prigodbicam, najboljše tarča za puščice. Nastal je rek, da se ni bati psa ki laja, pač pa mu je treba največje zadržanosti zatreti s še večjo pikro šegavostjo.

Položaj Idrije, ki je bila vedno odvezana od sveta, je sprožil ob vsaki novici silno redovnost. Idrijske ženske umevno niso bile nič manj radovedne, kakor so Evine hčerke sploh že po naravi in zaradi tega je vsaka novotarija vzbudila v njih še večjo radovednost. Zopet je bila rudarstva prebrisanost ona, ki je zapečatila radovednost žensk z nadevom »zjala«, kar znači, da vedno zija, pa se še ni napašla radovednosti. Korošci imajo »mojce«, Tolminci »čeče«, Tržačani »mule«, Vipavci »vejbe«, idrijski rudar pa »zjale«.

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

Okrožnica organizatorno-propagandnog odseka Savaza

V Ljubljani, dne 1. junija 1936.
Vsem Saveznim članicam, zaupnikom in sodelavcem!
1. ČUVANJE OKROŽNIC: Opozarjamo na naš svojočasni opomin, da je treba vse odseke in Savezove okrožnice skrbno čuvati, da ne pridejo v nepravne roke.
2. VSA DRUŠTVA IN ZAUPNIKE naprošamo za poročila o delu v zadnjih mesecih. Poročila naj bodo kratka, vendar pa naj vsebujejo vse važnejše podatke. Vse one, ki so naročili razglodnice »Bazovice«, a še niso poravnali kupnine, prosimo da isto storo čimprej in tako prihranijo odseku nepotrebne stroške za nove pospešnice.
3. 35 LETNICA USTANOVITVE IN 10 LETNICA UKINITVE PRVE SLOVENSKE SREDNJE ŠOLE V IDRIJI. Ta dva pomembna spominska dneva obhajamo letos.
Spored slavnosti:
6. junija: »Idrijski večer« v radiju.
7. junija: Izlet k Sv. Trem Kraljem nad Vrhniko.
5. julija: Avtobusni izlet v Ziri.
26. septembra: Večer v radiju.
27. septembra: Meša za vse ranjke rojake, profesorje in učence.
3. oktobra: Velika koncertna in družabna prireditev.
Vse te prireditve bodo nedvomno velikega propagandnega pomena. Za sedaj opozarjamo posebno na 6. in 7. junij in vabimo vse naše emigrante, da se izleta na Vrhniko polno-

številno udeležijo. Natančen spored so društva že prejela od pripravjalnega odbora Idrijskega okrožja in iz »Istre«.
4. 13. IN 14. JUNIJA 1936 se vrše v Mariboru velike propagandne prireditve pod okriljem društva »Nanos«.
13. junija zvečer bo slavnostna akademija. 14. junija dopoldne bo slovesna izročitev zastave »Narodne čitalnice« v Tolminu v varstvo društvu »Nanos«, popoldne pa velika družabna prireditev.
Vsem je gotovo še v lepem spominu krasno uspeli emigrantski kongres v Mariboru. Naša dolžnost je poskrbeti, da bo tudi ob tej priliki Maribor pričal naše emigrantske zavesti in naše trdne volje. Polovična vožnja z nedeljskimi vozovnicami od sobote 13. VI. opoldne do ponedeljka 15. VI. opoldne.
Natančen program prireditev je društvo »Nanos« že javilo. V kolikor pa tega še ni storilo, bo izvršilo v bližnjih dneh.
Zaupniki! Zberite tudi vi emigrante, ki se bodo v skupinah udeležili teh manifestacij.
5. SESTANEK EMIGRANTOV V KAMNISKI BISTRICI. Opozarjamo bratska društva in zaupnike, da se bo tudi letos vršil konec junija ili začetkom julija sestanek emigrantov v Kamniški Bistrici pod okriljem društva »Tabor« v Kamniku. Opozorite že sedaj vse emigrante na ta sestanek.
Tek. št. 1126-36.

VELIKE MANIFESTACIJE »NANOSA« V MARIBORU.

Mariborski »Nanos« priredi v soboto in nedeljo dne 13. in 14. junija t. l. velike prireditve katere bodo obsegale sledeči program:
V soboto dne 13. bo velik slavnostni koncert društva »Tabor« iz Ljubljane v veliki dvorani Uniona. Drugi dan v nedeljo pa bo ob 8 uri maša za naše žrtve. Po maši ob 9 uri pa bo povorka po mestu v Narodni dom, kjer se bo vršila svečana predaja prapora bivše toliminske čitalnice našemu društvu združena v veliko manifestacijo. Popoldne pa bo velik narodni tabor na prostem združen z veliko veselico s sodelovanjem mnogih društev iz Maribora in okolice.
Te prireditve bodo velikega pomena za naš pokret in našo propagando.

IDRIJČANI IN PRIJATELJI.

Program izleta k Sv. Trem kraljem v nedeljo 7. junija je naslednji: Odhod iz Ljubljane z vrhniškim vlakom ob 7.25. Prihod na Vrhniko ob 8. Izstopi se na stari postaji. — Pred Cankarjevimi spomenikom se pokloni deputacija in položi venec. Ostali krenejo s postaje naravnost proti Podlipi. Za ženske, otroke in slabše pešce bodo pripravili vozovi, ki bodo vozili do Podlipi in nazaj. — Točno ob 12 bo sestanek vseh izletnikov na Vrhu pred cerkvijo. Kosilu sledi oficijelni del tabora, nato prosta zabava. Ob 17. odhod nazaj proti Podlipi i Vrhniki. Odhod iz Vrhnike ob 20.44. prihod v Ljubljano ob 21.20. Izletniki iz krajev, ki ne ležijo v neposredni bližini izletne točke naj se zberejo v večjih skupinah in se poslužijo avtobusov, ki jih bodo peljali do Podlipi ali pa do Zirov in Račevo. Od Vrhnike do Podlipi je dve uri, od tu do Vrha pa eno uro zmerne hoje. Hrano in po možnosti tudi pljačo naj vzame vsak s seboj.

OB 60 LETNICE VLADIMIRA NAZORJA

Ljubljansko »Jutro« prinaša v nedeljo dne 31. maja daljši članek Božidara Borka, pod naslovom »Pesnik vedrine in zanosa« ter podnaslovom: »Ob šestdesetletnici Vladimirja Nazorja«, v katerem toplo riše plodonosno Nazorjevo življenje in povsem pozitivno oceno njegovo delo na kulturnem polju. Nazor po rodu sicer ni naš pač pa je kot profesor služboval v naših krajih, odnosno v Istri ter dela in čutil z nami. Poleg Balote, Gervais-a tudi on pesni v čakavski govorici. — Agis

DVA NAŠA ROJAKA GOSTA LJUBLJANSKE OPERE

Ljubljana, 1. junija 1936. (Agis). V četrtek 28. maja je spet gostoval v ljubljanski operi naš rojak Marij Šimenc v glavni vlogi Verdijevega Othella. Ljubljanska kritika pozitivno ocenja tudi ta njegov nastop.
V nedeljo 24. maja pa je pel naslovno partijo opere Trubadur naš rojak Josip Rijavec. Ljubljanska gledališka publika je napolnila gledališče ter se je Rijavcu oddolžila za užitek, ki ga ji je nudil s svojim mehkim in zvočnim glasom, z dolgimi aplavzi. Ljubljanska kri-

DRUŠTVO »SLOGA« IZ KRANJIA V TRZICU.

Ljubljana, maja 1936. — Agis — V nedeljo 24. maja 1936 so člani emigrantskega društva »Sloga« v Kranju pripravili izlet v Trzic, kjer so imeli sestanek. Tega sestanka so se poleg kranjskih in trziških rojakov udeležili tudi domačini iz Trzica. Na sporedu je bilo predavanje rojaka Krašnje, katerega vsebina je globoko zajela vse prisotne, poleg tega pa je moški zbor društva »Sloga« zapel 10 pesmi. Popoldne so odšli prisotni na peški izlet k Sv. Ani nad Trzicem. Društvo »Sloga« v Kranju, odkar mu predseduje rojak Krašnja lepo napreduje, zlasti mi moramo priznati zaslug, ker s svojo mirnostjo in pravilno taktiko v zadnjem času vzbuja med domačim prebivalstvom ne le zanimanje za naša vprašanja, pač pa tudi zavest, da vprašanje Juljske Krajine ni samo naše, ampak tudi vseh Slovencev in vseh Jugoslovancev.

Istarsko veče u Zemunu

Udruženje Jugoslovena iz Istre, Trsta, Gorice i Zadra u Zemunu priredjuje u subotu 6. juna u bašti hotela »Central« ISTARSKO VEČE sa predavanjem, koncertnim delom, lutrijom, ribolovom i saljivom poštom. Predavanje će održati naš nacionalni radnik g. NIKO BARTULOVIĆ, profesor i književnik. Blagonaklono sudjeluju: Jugoslovensko akademsko pjevačko društvo u Zemunu, Hrvatsko pjevačko društvo »Tomislav« u Zemunu, Jugoslovensko muzičko društvo u Zemunu. Svira čuveni »Radio-jazz«. Ulaznina Din 10.— po osobi. Dobrovoljni prilazi primaju se sa zahvalnošću. Čist prihod namijenjen je Fondu za pomoć nezaposlenim istarskim izbjeglicama. Pretprodaja ulaznica u slastičarni Glumac. Početak točno u 21 sat.

tika pa zelo lepo ocenja tudi ta Rijavec nastop in ga toplo pozdravlja.

»JEDNA TALJANSKA KNJIGA O OTOKU CRESU«

Pod tim naslovom piše g. Nikola Žic u podlisku zagrebačke »Hrvatske Strazbe« kritički članak o knjizi Lamberta Pozzo, Balbi »L'isola di Cherso«.

U FOND »ISTRE«

Da počaste uspomenu blagopok.
Tončke Tance iz Bazovice daruju u fond lista »Istra« sestru Marija sa suprugom . D 150.—
U prošlom broju objavljeno . D 38.880.60
UKUPNO D 39.030.60

PROGRAM IDRIJSKEGA VEČERA V LJUBLJANSKEM RADIJU

V soboto 6. junija ob 20 uri: 1) dr. Karlin: Narodna koračnica (ljubljski šramel kvartet); 2) Ob pet in tridesetletnici ustanovitve in desetletnici ukinitve idrijske realke (Božič Lade); 3) Prelovec-Prinčič: Venček idrijskih narodnih (šramel kvartet); 4) Prelovec: Odbije tri po polnoči, rudarska narodna (moški zbor); 5) E. Gangel: Mojster Habe — recitacija (Valo Bratina); 6) Prinčič: Molitev izpod Nanosa (šramel kvartet); 7) Idrija v glasbi in ljudski pesmi (Zorko Prelovec); 8) Prelovec: Vse veselo kar živi, Bom šuštarja vzela — idrijske narodne (moški zbor), Ko ptičica na tuje gre — idrijska narodna (sopran solo); 9) Prinčič: Katica slovenskih narodnih, Iz pesmarice (šramel kvartet); 10) Idrija in Idriječani v luči gostov (prof. Ivan Rudolf); 11) Prelovec: Napihnica, Fantje zgodaj vstajajte — idrijske narodne (moški zbor); 12) Idrijska folklor in humor (Valo Bratina, Tone Kos, Niko Pirnat); 13) Prinčič: Veseli rudar (šramel kvartet).
Sodelujejo: moški zbor »Ljubljana-Zvona« pod vodstvom gospoda Doreta Matula, solistkinja gđc. Evica Bitenčeva, ljubljanski šramel kvartet pod vodstvom g. dr. Karlina.

† IVAN GORIUP

bivši predsednik »Edinosti« v Trstu
30. maja je preminul v Leonišču v 78. letu starosti g. Ivan Goriup. Rodil se je leta 1859, kot sin posestnika in trgovca na Proseku. Ko se je začela po letu 1870. močnejše vzbujati med tržaškimi Slovenci narodna zavest, in se je ustanovilo politično društvo »Edinost« in društveno glasilo z enakim naslovom, je bil pokojnikov oče tesnejši sodelavec s takratnimi narodnimi voditelji. Sin Ivan je v še večji meri nadaljeval narodno delo svojega očeta. Politično se je udeleževal zlasti v tržaškem mestnem svetu in v deželnem zboru, kjer je vrsto let zastopal tržaško okolico. Kot preudarjen mož je bil deležen velikega ugleda. Vrsto let je bil odbornik in dve leti tudi predsednik političnega društva »Edinosti« v Trstu.

Pokojnik je bil tudi preudaren gospodarski delavec. Bil je v odboru Tržaške posojilnice in hranilnice, soustanovitelj Jadranske banke, soustanovitelj tiskare »Edinosti«, ko je bil že prej delavno pomagal k ustanovitvi lista »Edinosti«, in soustanovitelj delniške družbe »Grljan«, lastnice morskega kopališča v Trstu, ki je bilo eno najlepših slov. podjetij v tržaški okolici. Razen tega je bil vrsto let predsednik tržaške kmetijske družbe. Bil je torej sodelavec pri vseh glavnih ustanovah, ki so pomenile politično in gospodarsko življenje tržaških Slovencev.

Truplo uglednega narodnega delavca so prepeljali na Prosek pri Trstu, kjer so ga položili v ponedeljek 1. junija v rodbinsko grobnico k večnemu počitku. Ohranjen mu bodi časten spomin, žalujočim svojcem pa naše iskreno sožalje!

† TONČKA TANCE IZ BAZOVICE.

Bazovica, maja 1936. — V nedeljo 24. maja, po kratki bolezni je umrla v svojem rojstnem mestu v Bazovici pri Trstu gostilničarka gospa Tončka Tance, plemenita žena in mati v dobi 54 let. Vest o prerani izgubi dobre pokojnice je globoko potresla vse ki so jo poznali, ker je bila rodoljubna in dobrotvorka, tako da so jo vsi zvali »mati ubogih«.

Pogreba se je udeležilo veliko mnoštvo naroda iz vseh okolnih krajev. — Pevsko društvo »Lipa« zapelo ji je »Nad zvezdami« in druge pesmi.

Zapustila je žalujočega soproga in dva sina od katerih eden študira v Zagrebu. — Naj ji bo lahka kraška zemlja, a preostalim naše sožalje.

Kljub tej ženski slabosti, je nekdo zapisal, jaz nočem tega javno trditi, ker bi se mi očitalo lokalno samoljublje, ali vsak beač svojo molho hvali, da so naša dekleta čedne, bistre, pridne, zveste, izobražene, a tudi navihane in zvite ko kozji rog. V dokaz da so čedne, nimj je to v najboljše spričevalo, dokazuje dejstvo, da so že v prejšnjem stoletju volili kraljice lepote in da se je 1. 1805. celo Napoleon zaljublil v lepo Idriječanko Evo Kravsovo, ki je šla z njim v Pariz. Seveda se je je kmalu nasitil, jo imenoval za grofico in jo odslavil. No recimo, da je bila to častna izjema, vse druge pa hočejo biti — »zveste ženice, ljubce ne za kratek čas«, kakor pravi Prešern.

Poštenost idrijskega ženstva je bila nekdanja znana daleč naokrog in nešteto je rodbin, katerih gospodinjstvo so bile iz Idrije. Velja, je tedaj rek, ako hočeš pridno, varčno in zvesto ženo, ali prav takega moža, tedaj pojdi v Idrijo.

Toda vojna in z njo več tisočletna kultura je prinesla naši dolini težka razočaranja. Pred vojno je bilo nezakonsko dete javen skandal. Poniževalnih besed, ki označujejo v večjih mestih zaradi bednega življenja na dnu živeča dekleta, ni bilo čuti do prihoda rimske kulture. Poštenim domačinom je še dandanes zakonolom neznan stvar. Rudarjem in idrijskim meščanom sploh še zmeraj velja načelo, da bodi žena doma najboljša in skrbna gospodinja, mož pa zvesti rednik in družinski oče.

Udeleževanje naših žena je segalo tudi izven družinskega okvirja. Vesele po svojem značaju so se v družbi in na izletih

vedno prve oglasile s pesmijo, s tisto domačo idrijsko pesmijo, ki se odlikuje po svoji melodioznosti, globoki čuvstvenosti, in ki je izraz idrijske duše. Povsod se je udeleževala naša žena, celo pri gasilcih, in prav stare kronike beležijo s pohvalo njen organizacijski dar. Na mnogih prireditvah so morali moški priznati, da jih prekašajo. Odlikovala jih je predvsem skromnost in ponižnost, saj so prijle za vsako delo in odklanjale moške usluge.

Po svojem značaju so ženske slične moškimi. Zelo so čuvstvene, vendar tega ne znajo ali ne marajo na zunaj pokazati. Raže se zapro vase in ostanejo zakrknjene, svoje bolesti prenašajo same zase in jim dalejo duška le v narodni pesmi:

Ko ptičica sem pevala sem sladke sanje sanjala,

Cvetela sem ko rožica, nebeškimi žarkom ljubljena itd.

V družbi postanejo živahne in kmalu udarjajo ono, o ženitvi:

Bom šuštarja vzela bom zmeraj vesela, jaz šuštarja mam, pa bosa caplam.

Bom žnidarja vzela, bom zmeraj vesela, jaz žnidarja mam, pa šivat ne znam, itd.

Zelo je priljubljena ta — le: Kar je fantičev vmes, oglarček najbolj fest itd

Za fantom zelo žaluje: Petelinček lepo poje, oznanjuje beli dan.

Sveto jutro je zvonilo, jaz pa grem od ljub'ce stran itd. Da bi jo kdo varal ne mara, in koj prekine ljubavno razmerje:

Šel bom, šel bom tovar'ša iskat', da pojde k moji ljub'ci v vas, le tja, le tja na to ravno polje, tam jaz imam svoje dekletke itd.

Kadar se idrijsko dekletke poroči, tedaj je huda ko spak:

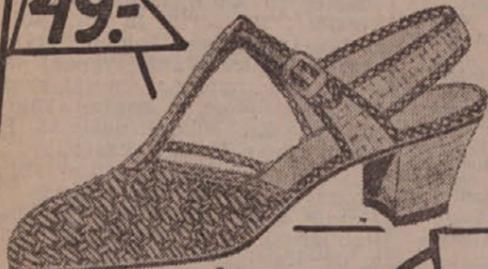
Lepa ptica kukav'ca, kuku, stara žena bukov'ca, kuku. On je bil Petercel, staro ženo v kurnik vjel itd.

Vendar sta idrijski fant in deklet srečen par, poznata se iz mladih let, zaljubljena sta drug v drugega in se silno težko ločita. Če so zapreke zakonu, tedaj lahko sledi prav žalosten konec:

Trditi, da so idrijski zakoni vsi pristno idrijsko-meščanski, bi bilo napačno. Dotok sveže kmetske krvi iz okolice v mesto, je bil velik že od nekdaj, ženitve Idričanov z okoliškimi dekletki zelo pogoste. Proti temu se je pojavil med idrijskimi dekletki močan odpor. Četudi so javno govorile proti temu, do dejanskih sankcij vendar nikoli ni prišlo. Zanimiv bi bil študij, do kam je segala idrijska asimilacija v okolico. Rudarji so radi imeli rdeča in krepka kmečka dekleta, ki so obratno prav rade prišle v mesto in poročile rudarje. Boljši in bolj sigurni so bili rudarjev kruhi kakor pa kmetov.

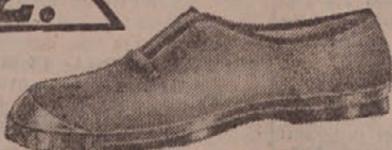
Za ljetovanje

49.-

61965-70

12.-

4501-04 br. 23-26

od br. 27-29 Din 15.-
 " br. 30-34 " 19.-
 " br. 35-42 " 25.-
 " br. 43-48 " 29.-

19.-

45642-31

49.-

2985-32

49.-

64895-87

15.-

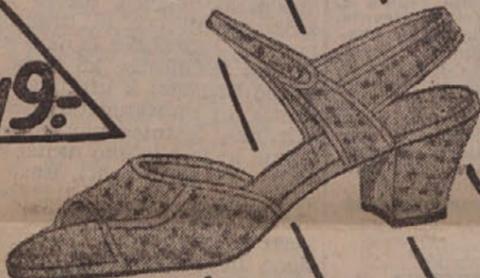
23891-60

35.-

45847-00

49.-

69895-93

59.-

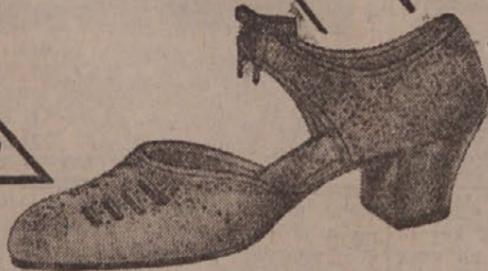
66995-82

79.-

1937-27

79.-

2995-98

89.-

2027-58

89.-

2027-43

Bata